

Vestens selvforståelse

Overbevisningen om den vestlige civilisations overlegenhed blev forbundet med forestillinger om den hvide races overlegenhed. Fra midten af 1800-tallet blev teorier om forskellige menneskeracers ulighed almindeligt udbredt. Da Darwin fremlagde sin evolutionsteori om "the survival of the fittest" (1859), altså de bedst egnedes overlevelse, kunne denne biologiske teori forbindes med forestillingerne om menneskeracernes forskellighed. Den "hvide races" dominans kunne dermed ses som et uundgåeligt resultat af selve naturens lovmæssigheder. Eftersom "de bedst egnede" satte sig igennem over for de mindre egnede, måtte den hvide race følgelig være bedre egnet, højere udviklet end de øvrige menneskeracer

Racebegrebet blev også anvendt om de enkelte europæiske folkeslag. I Storbritannien talte man således om den engelske eller angelsaksiske race og i Tyskland om den germanske race som blomsten af menneskeheden. Disse nationers fremgang blev set som udtryk for dybtliggende racemæssige, altså biologiske, træk.

Det var naturligvis helt meningsløst at tale om nationer eller sproggrupper som biologiske "racer", men ikke desto mindre var tankegangen meget udbredt. I europæiske skolars geografiundervisning var det almindeligt at knytte bestemte karaktertræk til de enkelte nationaliteter, og de blev i vid udstrækning opfattet som biologisk - racemæssigt - bestemte.

For de fleste af samtidens vesterlændinge - europæere og amerikanere - var det indlysende, at den vestlige civilisation var bedre og højere udviklet end andre civilisationer. Kendsgernerne viste jo, at alle andre folk måtte vige for de dynamiske europæere og amerikanere. Over for den vestlige civilisation stod uoplyst barbari, og det var en udbredt tanke, at de udviklede og oplyste europæere og amerikanere havde ret - ja ligefrem pligt - til at udbrede den eneste virkelige civilisation til resten af verden. Det var europæiske stormagters opgave at sørge for ro, orden og ordentlig administration i områder, der ikke kunne styre sig selv. Den højtudviklede civilisation retfærdiggjorde og berettigede den europæiske ekspansion, hvad enten det drejede sig om amerikanernes underlæggelse af det store kontinent og udryddelsen af indianerne, om indførelse af britisk forvaltning i Indien, om oprettelse af missionsstationer og handelsstationer i Kina eller etableringen af britisk protektorat over Ægypten, som det skete i 1882.

<https://ibog-verdenefter1914.systime.dk/index.php?id=518>

Sir Charles Dilke: Et større Storbritannien, 1868

I årene 1866-67 foretog Dilke (1843-1911) en verdensrejse og udgav sine indtryk i bogen, "Greater Britain". Uddragene er fra forordet og det sidste kapitel.

I 1866 og 1867 fulgte jeg England jorden rundt: Overalt var jeg i engelsktalende eller engelsk-regerede lande. Selv om jeg bemærkede, at klimaet, jorden, skikkene, at blandingen med andre folkeslag havde ændret blodet, så jeg også, at i grunden var racen altid den samme.

Den idé, som overalt på min rejse på én gang har været min ledsager og fører - en nøgle til at lukke op for skjulte ting i de mærkelige nye lande - er en - måske ufuldkommen - overbevisning om vor races storhed, som altid vil omkranse jorden, og som måske er skæbnebestemt til lidt efter lidt at brede sig helt ud over den.

I Amerika er alverdens folk ved at blive smeltet sammen, men det sker i en engelsk støbeform. Alfreds love og Chaucers tunge er deres, hvad enten de vil være ved det eller ej. Der er nogle, der siger, at England i tidens fylde vil kræve æren for at have skabt større Englands på den anden side af havet. Men de synes ikke at indse, at det har gjort mere end blot at danne sine egne kolonier. Det har pålagt udvandrerne fra de tyske lande, Irland, Skandinavien og Spanien sine institutioner. Gennem Amerika taler England ...

Hvis vi tager nogle landkort, der viser de engelsk-regerede og russisk-regerede lande for 50 år siden og sammenligner dem med de engelske og russiske lande i dag, ser vi, at sakserne har overgået moskovitterne i erobring og kolonisation. Alene USAs territorium er ligeså stort som Rusland. Chile, La Plata og Peru må på et eller andet tidspunkt blive engelsk: den indianske race, der beboer de fleste af disse lande, kan ikke klare sig mod vore kolonister; og fremtiden for højlandene i Afrika, Japan og Kina er klar. Selv på de tropiske sletter synes kun negrene at være i stand til at modstå os. Ingen mulig udvikling kan hindre, at den engelske race i 1970 vil omfatte

300 mill. mennesker - af én nationalkarakter og én tunge. Italien, Spanien, Frankrig og Rusland bliver pygmæer ved siden af et sådant folk.

Mange af dem, der er klar over de engelske nationers styrke, synes at mene, at vor egen nation - både moralsk og fysisk - er den mindst magtfulde del af racen, eller at vi med andre ord overskygges af Amerika og Australien.

Skønt vi tvinges til at overveje den fart, hvormed vi taber vor industrielle overlegenhed, eftersom kul bliver billigere i Amerika og dyrere i Gamle England, så har vi ikke desto mindre ligeså meget at tilbyde Amerika, som det kan give os. Besiddelsen af Indien udgør for os det element af storbesiddelse, som nu er nødvendigt for at sikre en udvidelse af de åndelige horisonter og ædle formål; men for den engelske race giver vor besiddelse af Indien, af Afrikas kyster og af Kinas havne muligheder for at plante frie nationer blandt verdens sorte racer.

Fremtiden for en enkelt del af vor race er imidlertid kun af ringe betydning i sammenligning med hele racens triumf, men de engelske loves magt og de engelske regeringsprincipper er ikke kun et engelsk spørgsmål - fortsættelsen er af afgørende betydning for menneskehedens frihed.

Kilde: Henrik Skovgaard Nielsen: *Imperialismen 1870-1914*, 19772, sp. 49-51

Joseph Chamberlain om imperialismen og arbejderne, 1893

Joseph Chamberlain (1836-1914) var varm tilhænger af Englands kolonipolitik og blev koloniminister i 1895. Som koloniminister var han medansvarlig for englændernes krig mod boerne i Sydafrika 1899-1902. Hans kongstanke var at binde imperiets dele sammen i en toldunion, som alle dele af imperiet skulle nyde gavn af.

Vi må se kendsgerningerne i øjnene og gøre os klart, at for at vi kan tilbyde mere beskæftigelse, må vi skabe større efterspørgsel ("*hør, hør*"); Giv mig efterspørgsel efter flere varer, så vil jeg påtage mig at skaffe masser af arbejdspladser, hvor varerne kan fremstilles. Det eneste, som regeringen efter min mening kan gøre for at løse det omtalte problem, er at føre en politik, der fremmer efterspørgslen; nye markeder skal skabes, og de gamle skal udvikles effektivt. (*Hurraråb*).

De er nok klar over, at nogle af mine modstandere morer sig med at finde på tilnavne til mig (*latter*), og at de for nylig er begyndt at kalde mig for en jingo(*latter*). Jeg er ikke mere en jingo, end De er ("*hør, hør*"). Men af de grunde, som jeg allerede har anført hér i aften, er jeg overbevist om, at det er en nødvendighed og en pligt for os at bibeholde de dominions og det imperium, vi nu besidder (*høje hurraråb*).

Bl.a. af disse grunde vil jeg aldrig give slip på grebet om vort store India, ("*hør, hør*"); langt den største og mest værdifulde af de kunder vi har og vil få i dette land. Af de samme grunde bifalder jeg den fortsatte besættelse af Egypten, og af de samme grunde har jeg over for denne regering, såvel som over for tidligere, påpeget nødvendigheden af at bruge alle lovlige midler for at udstrække vor indflydelse og kontrol i det store afrikanske kontinent, som nu er ved at åbnes for civilisation og handel; og sluttelig er det af de samme grunde, at jeg mener, at vor flåde skal styrkes (*høje hurraråb*), indtil dens overlegenhed er så sikret, at vi ikke kan rystes i nogen af de besiddelser, vi nu har eller kan få.

Tro mig, hvis der skulle ske nogen forandring på nogen af de steder, jeg har omtalt, som berøvede os den kontrol og indflydelse, jeg har talt om, ville de første, der kom til at lide, være arbejderne i dette land. Så ville vi opleve en depression, som ikke vil være midlertidig, men kronisk, og vi ville opdage, at England var fuldstændig ude af stand til at ernære den enorme befolkning, som nu skylder udenrigshandelen sin eksistens.

Hvis arbejderne i dette land forstår deres egne interesser, vil de aldrig støtte doktrinerne hos de politikere, som aldrig undlader at hælde foragt og skældsord ud over de tapre englændere, som - også i dette øjeblik - overalt i verden arbejder på at skabe nye kolonier for England, åbne nye markeder for britisk handel og udlægge nye marker for britisk arbejdskraft. (*Bifald*).

Hvis "The Little Englanders" får det, som de ønsker det, ville de ikke alene vige tilbage for at udnytte de lovlige muligheder, som findes, for at udstrække imperiet og sikre os nye markeder, men jeg tvivler på, at de overhovedet ville tænke på at bevare den store arv, som vi har fået fra vore forfædre. (*Bifald*).

Når man påstår, at de britiske pionerer for Afrikas civilisation er fribyttere, og når man beder os om at holde dem tilbage og at overlade dette storslåede kontinent til barbari og overtro, som det har været nedsunket i i århundreder,

eller overgive den pligt, som vi er uvillige til at påtage os, til andre lande, så beder jeg Dem betænke, hvad der ville være sket, hvis vore forfædre havde haft den samme opfattelse af deres ansvar for 150 år siden.

Ville der da være noget imperium, hvoraf vor levestandard afhænger? Vi ville have været Det forenede Kongerige Storbritannien og Irland, men de store områder, de hundreder af millioner, med hvem vi nu opretholder et gensidigt gavnligt forhold og handel, de ville være undersåtter under andre regeringer, som ikke ville være sene til at slå mønt af vor ringeagt for muligheder og forpligtelser. (*Bifald*).

<https://ibog-verdenefter1914.systeme.dk/index.php?id=490>

Jarlen af Cromer om Ægypten 1908

Note: Ægypten var en del af det tyrkiske rige, hvis overhoved var sultanen i Istanbul. I realiteten udøvede sultanen kun ringe indflydelse på det ægyptiske styre. Den ægyptiske vicekonge - khediven - kom i stedet i løbet af 1800-tallets anden halvdel mere og mere under europæisk indflydelse, ikke mindst fordi Ægypten blev afhængigt af lån fra Europa. I 1878 var Ægyptens økonomiske vanskeligheder så store, at khediven accepterede, at repræsentanter for England og Frankrig blev ministre for finanserne og for offentlige arbejder. Samtidig fik et internationalt råd med en repræsentant for Storbritannien, Frankrig, Tyskland, Rusland og Italien den øverste myndighed over de ægyptiske statsfinanser på grund af Ægyptens gæld til disse lande.

I 1881-1882 forsøgte ægyptiske islamiske nationalister under ledelse af hærens øverstkommanderende, Arabi, at tvinge khediven til at frigøre Ægypten fra formynderkabet. Det resulterede i voldsomme uroligheder med overgreb på europæere i Ægypten. I 1882 intervererede britiske styrker og gjorde Ægypten til et protektorat. Landets egentlige hersker var herefter den britiske vicekonge. Fra 1892 var jarlen af Cromer britisk vicekonge.

Ægypten havde især interesse for Storbritannien på grund af Suezkanalen, der forbinder Det Indiske Ocean og Middelhavet. Den var blevet åbnet i 1869 - bygget af et fransk foretagende. I 1875 havde Storbritannien imidlertid fået kontrollen med kanalselskabet ved at købe den ægyptiske stats aktier af den forgældede khediv¹.

Evelyn Baring, 1. jarl av Cromer (født 26. februar 1841 , i Cromer, død 29. januar 1917 i City of Westminster, London) var en britisk politiker og koloniadministrator.

1877 til 1879 var han ansvarlig for finansene i det britisk-kontrollerede Egypt. Deretter var han i tre år visekongen av Indias finansielle rådgiver før han vendte tilbage til Egypt hvo han etter Urabi-opprøret ble generalkonsul, og dermed landets de facto hersker. Han gjennomførte her omfattende administrative reformer. Han ble adlet i 1896 og utnevnt til 1. jarl av Cromer. I 1907 kom han tilbake til Storbritannia.

https://no.wikipedia.org/wiki/Evelyn_Baring,_1._jarl_av_Cromer

Jarlen af Cromer: Hvorfor Storbritannien erhvervede Ægypten i 1882, 1908

Ægypten kan næsten siges at være en del af Europa. Det er på hovedvejen til Det Fjerne Østen. Det vil altid være genstand for de europæiske magters, og især Englands, interesse. En talrig og intelligent gruppe af europæere og ikke-europæiske orientaler har gjort Ægypten til deres hjem. Europæisk kapital er i stort omfang blevet anbragt i landet. Europæernes rettigheder og privilegier bliver nidkært beskyttet og giver derudover anledning til udviklede problemer, som det kræver stor opfindsomhed og teknisk viden at løse. Særprægede institutioner er dukket op og har slået rod i landet. Overenskomster begrænser den ret til indre suverænitet, som herskerne og den lovgivende magt besidder i de fleste stater. Befolkningen er sammensat og kosmopolitisk i en grad, som næsten ikke kendes andre steder. Skønt den dominerende tro er Islam, kan man ikke finde noget land i verden med en større mangfoldighed af religiøse trosretninger i væsentlige dele af samfundet.

¹ Vicekonge i Ægypten, vasal under den tyrkiske sultan i Istanbul.

I tillæg til disse særtræk, der var den normale tilstand, må man huske, at den ægyptiske hær i 1882 var i en tilstand af mytteri, statskassen var bankerot, hver eneste del af administrationen var i uorden. Den tilfældige og vilkårlige måde, som landet var blevet regeret på i århundreder, var alvorligt svækket, men der var samtidig ingen mere systematisk og lovbaseret regeringsform på plads til at afløse den. Er det sandsynligt, at en regering af de primitive mennesker beskrevet ovenfor og anført af mænd med så ringe evner som Arabi og hans følgesvende skulle have været i stand til at kontrollere et kompliceret apparat af denne art? Var det sandsynligt, at Al Azhar-moskeens ældsteråd ville have held med sig, hvor Tewfik Pasha og hans ministre, mænd med nogen uddannelse og oplysning, der blev vejledt og inspireret af en førsteklases europæisk magt, kun havde begrænset succes efter års tålmodigt arbejde? Der kan kun gives et svar på det spørgsmål. Ifølge sagens natur er det heller ikke i dag tænkeligt, at en lignende bevægelse ville have større held med sig under de nuværende betingelser i Ægypten. Fuld og øjeblikkelig gennemførelse af "Ægypten for ægyptere"-politikken, som den blev opfattet af arabiske nationalister i 1882, var og er stadig umulig.

I historien er der eksempler på meget grundlæggende ændringer i en stats regeringsform, som ikke har skadet dens interesser fuldkomment og varigt. Men det er tvivlsomt, om man kan finde et eksempel på et pludseligt magtskifte i noget civiliseret eller halvciviliseret samfund til en klasse så uvidende som de rene ægyptere, som de var i 1882. De har i århundreder været en undertrykt race. Persere, grækere, romere, arabere fra Arabien og Bagdad, tjerkesser og sluttelig de ottomanske tyrkere har efter hinanden hersket over Ægypten, men vi skal tilbage til de tidlige og dunkle farao-tider for at finde en epoke, hvor Ægypten blev styret af ægyptere. Heller ikke i dag besidder de tilsyneladende de kvaliteter, der ville gøre det ønskværdigt enten for deres egen skyld eller for den civiliserede verdens skyld med et slag at gøre dem til uafhængige herskere med fuld ret til indre suverænit.

Når en fremmed besættelse altså var uundgåelig eller næsten uundgåelig, må man videre overveje, om en britisk besættelse var at foretrække frem for alle andre. Fra et rent ægyptisk synspunkt kan der ikke være tvivl om svaret. Intervention fra en hvilken som helst europæisk magt var at foretrække frem for intervention fra Tyrkiet. Intervention fra én europæisk magt var at foretrække frem for international intervention. De særlige anlæg, englændere har vist for at styre orientalske racer, pegede på England som det mest effektive og gavnlige instrument til gradvist at indføre europæisk civilisation i Ægypten. En engelsk-fransk eller en engelsk-italiensk besættelse, som vi med nød og næppe og næppe undgik, ville have været skadelig for ægyptiske interesser og ville i sidste ende have ført til gnidninger og måske alvorlig uenighed mellem England på den ene side og Frankrig eller Italien på den anden. Det eneste, der kan siges at tale for en tyrkisk intervention, er, at den ville have befriet England for ansvaret for at intervenere.

Efter at have udtømt alle andre muligheder kommer vi til den konklusion, at væbnet britisk intervention under de særlige omstændigheder var den eneste mulige løsning på de vanskeligheder, der var i 1882. Det var sandsynligvis også den bedste løsning. Argumenterne imod en britisk intervention var bestemt ganske indlysende. Det var let at forudse, at med en britisk garnison i Ægypten ville det være vanskeligt at have hjertelige forbindelser til Frankrig og Tyrkiet. Især var der fare for, at vore forbindelser til Frankrig ville blive alvorligt belastet. Tilmed mistede vi fordelene ved vores placering som en ø. Besættelsen af Ægypten drog til en vis grad England ind i den kontinentale politik arena. I tilfælde af krig ville tilstedeværelsen af en britisk garnison i Ægypten muligvis være en svækkelse snarere end en styrke. Vores position i Ægypten satte os i en ufordelagtig diplomatisk situation, for enhver magt, som vi var uenige med om et ikke-ægyptisk spørgsmål, kunne gøre gengæld ved at gå imod vores ægyptiske politik. De indviklede rettigheder og privilegier, som forskellige magter har i Ægypten, lettede en sådan handlemåde.

Der kan ikke herske tvivl om disse argumenters styrke. Svaret på dem er, at det var umuligt for Storbritannien at tillade tropper fra noget andet land at besætte Ægypten. Da det blev klart, at en eller anden form for fremmed besættelse var nødvendig, at sultanen ikke ville handle undtagen på betingelser, der umuligt kunne accepteres, og at hverken fransk eller italiensk samarbejde kunne opnås, handlede den britiske regering hurtigt og kraftigt. En stor nation kan ikke bortkaste de forpligtelser, som dens historie og dens stilling i verden har pålagt den. Engelsk historie viser andre eksempler på, at Englands regering og folk ved et tilfælde ender med at gøre, hvad der ikke alene er rigtigt, men også bedst i overensstemmelse med britiske interesser.

Earl of Cromer: *Modern Egypt*, 1908, *Internet Modern History Sourcebook*, www.fordham.edu/halsall, Udgiverens oversættelse

<https://ibog-verdenefter1914.systemtime.dk/index.php?id=497>